

ВОРОНІНА В.Л.

БЛИЗНА А. С.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: В статті проведено дослідження існуючих класифікацій витрат підприємства. Запропоновано напрями їх удосконалення з метою використання в системі управління підприємством.

Аннотация: В статье проведено исследование существующих классификаций расходов предприятия. Предложены направления их усовершенствования с целью использования в системе управления предприятием.

Summary: In this paper a study of existing classifications of costs. Directions for improvement in order to use enterprise management system.

Актуальність теми: В управлінні підприємством важливе місце займає обґрунтована оцінка та класифікація витрат. Класифікація витрат має велике значення для планування, контролювання, регулювання витрат. Тобто, дає можливість визначати особливості формування та розподілу витрат за певними об'єктами управління. Поділ витрат за видами спрямований на вирішення найрізноманітніших завдань управління, це обумовлює актуальність теми дослідження.

Постановка проблеми. Різноманітність підходів до класифікації витрат призводить до наступних проблем: при всьому різноманітті ознак групування відсутня їх ієрархічність; не завжди результати класифікації відповідають її меті; деякі класифікації є значною мірою умовними і не враховують економічного змісту витрат, а тому потребують уточнення і доопрацювання; розрізненість класифікацій не може забезпечити вирішення завдань управління витратами на системному рівні.

Постановка завдання. На основі викладеного матеріалу, можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в вияві найбільш обґрунтованої класифікації витрат, яка найповніше відобразить та охарактеризує різні сторони діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В літературі зустрічаються різні ознаки класифікації витрат. Усі варіанти класифікації витрат покликані вирішити переважно аналогічні завдання управління, при цьому акцентується увага тільки на окремих видах витрат та залишаються поза увагою інші види витрат та їхня роль в ефективному управлінні діяльністю.

В управлінні багатосторонньою діяльністю підприємства використовується класифікація витрат за різноманітними ознаками. Зокрема: при прийнятті управлінських рішень щодо ефективності управління витратами; при аналізуванні витрат з метою інформаційного забезпечення та контролю за витратами в системі управління витратами; при визначенні собівартості одиниці продукції, фінансових результатів та ефективності діяльності тощо; в маркетинговій діяльності підприємства при формуванні цінової політики; при вкладанні коштів у різноманітні проекти і т.п. Це зумовлює необхідність групування видів витрат за такими критеріями, які якнайповніше відображатимуть та характеризуватимуть різні сторони діяльності підприємства.

Питання визнання, оцінки та класифікації витрат з метою їх ефективного управління розглядаються різними вітчизняними та зарубіжними авторами, такими, як Г.М. Богославець, М.А. Вахрушина, М.О. Данилюк, Н.С. Довгаль, К. Друрі, З.Б. Живко, О.В. Карпенко, Ю.Б. Кравчук, В.Р. Лещій, Л.Ю. Мельниченко, Л.О. Меренкова, [1, 3–6, 7, 8, 13, 14] та ін. У працях цих авторів висвітлюється поділ витрат на певні види за відповідними ознаками класифікації, розглядаються оцінка витрат та напрями їх класифікації, а також наводяться окремі аспекти щодо використання тієї чи іншої класифікації витрат для певних управлінських завдань.

Класифікацію витрат доцільно розглядати з позицій системного підходу, оскільки поділ витрат на різні види використовується в управлінні різноманітними сферами (ланками) діяльності підприємства.

Мета статті - дослідження порядку визнання, оцінки витрат, існуючих класифікацій та напрямів удосконалення класифікацій витрат, з метою використання в системі управління підприємством.

Зіставимо деякі визначення сутності витрат, сформульовані різними авторами, представниками різних напрямів економічної науки.

На думку Мельниченко Л. Ю., витрати – спожиті ресурси або кошти, які необхідно сплатити за товари та послуги [7]. Гакавенко С. С. вважає, що витрати – спожиті затрати, тобто збільшення зобов'язань, чи зменшення активів у процесі поточної діяльності для отримання доходу (фінансового результату) звітного періоду [2]. З точки зору Довгаль Н. С. витрати – загальноекономічна категорія, що характеризує використання речовин і сил природи в процесі господарювання [5]. А Мних Є. В. стверджує, що витрати – виражені в грошовій формі втрати уречевленої праці, необхідні для доведення товарів від виробника (постачальника) до споживача [9].

На сьогоднішній день, в науковій літературі відсутня єдина точка зору щодо сутності і визначення поняття «витрати». До набуття чинності національних Положень (стандартів) в обліковій практиці використовувались поняття «затрати» і «витрати». У зв'язку з введенням в дію П(С)БО 16 «Витрати», під останнім розуміють зменшення активів або збільшення зобов'язань, що приводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) [13].

Відповідно до П(С)БО16, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [13].

За П(С)БО 16, витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які

неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені.

Якщо актив забезпечує одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, то витрати визнаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизації) між відповідними звітними періодами.

Витратами не визнаються:

- платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими аналогічними договорами на користь клієнта, принципала, тощо;
- попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг;
- погашення одержаних позик;
- інші зменшення активів або збільшення зобов'язань, що не відповідають ознакам, наведеним у пункті 6 Положення (стандарту);
- витрати які відображаються зменшенням власного капіталу відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку [13].

Класифікація витрат – це поділ їх на класи на основі певних загальних ознак об'єктів і закономірних зв'язків між ними. Причому, чим більше виділено ознак класифікації, тим вищий ступінь пізнання об'єктів [10].

Враховуючи те, що поділ витрат спрямований на вирішення найрізноманітніших завдань управління, в літературі зустрічаються різноманітні групування видів витрат за ознаками їх класифікації.

Особливе місце в управлінні витратами займає класифікація витрат за економічними елементами та за статтями калькуляції. Групування витрат за статтями калькуляції дає змогу встановлювати економію чи перевитрачання ресурсів за місцями їх виникнення з визначенням напрямів їх зниження, визначати вплив кожної статті витрат на собівартість продукції, а отже, дає можливість менеджерам контролювати виконання планів щодо собівартості продукції не тільки загалом по підприємству, але і за окремими його підрозділами, конкретними виробами та за певним видом.

Найпоширенішою є класифікація витрат залежно від цілей управління за трьома напрямками, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Напрями класифікації витрат

Напрями класифікації	Види витрат
1. Витрати для визначення собівартості продукції і отриманого прибутку, оцінки запасів.	Вхідні, спожиті; витрати на продукцію, витрати періоду; основні, накладні; прямі, непрямі; одноелементні, комплексні та ін.
2. Витрати для прийняття управлінських рішень і планування	Постійні, змінні; продуктивні, непродуктивні; релевантні, нерелевантні (безповоротні); середні, граничні та ін.
3. Витрати для здійснення процесу контролювання і регулювання	Регульовані, нерегульовані; постійні, змінні; нормовані, ненормовані; ті, що плануються, ті, що не плануються.

Джерело: [1, 4, 5]

Л.О. Меренкова пропонує групування витрати залежно від таких цілей надання інформації (рис.1).

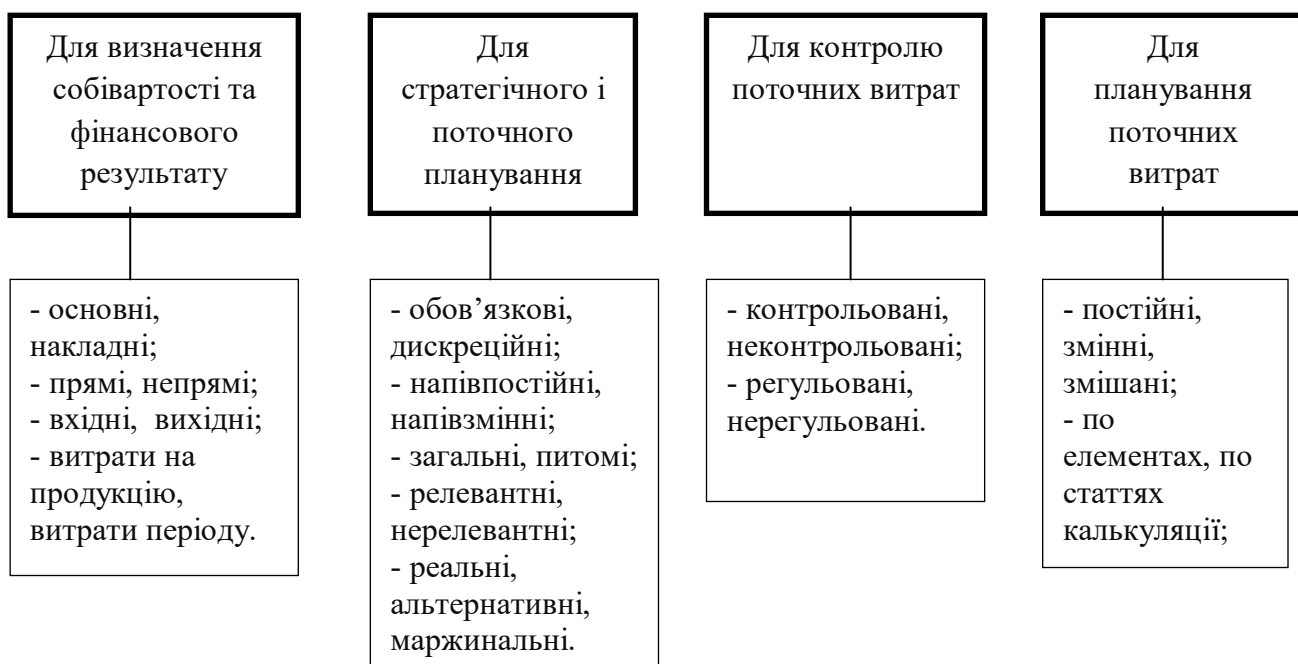

Рис. 1 Групування витрат залежно від цілей надання інформації

Джерело: [8]

Є.В. Мнихом наведена класифікація витрат для досягнення цілей управління (рис.2).

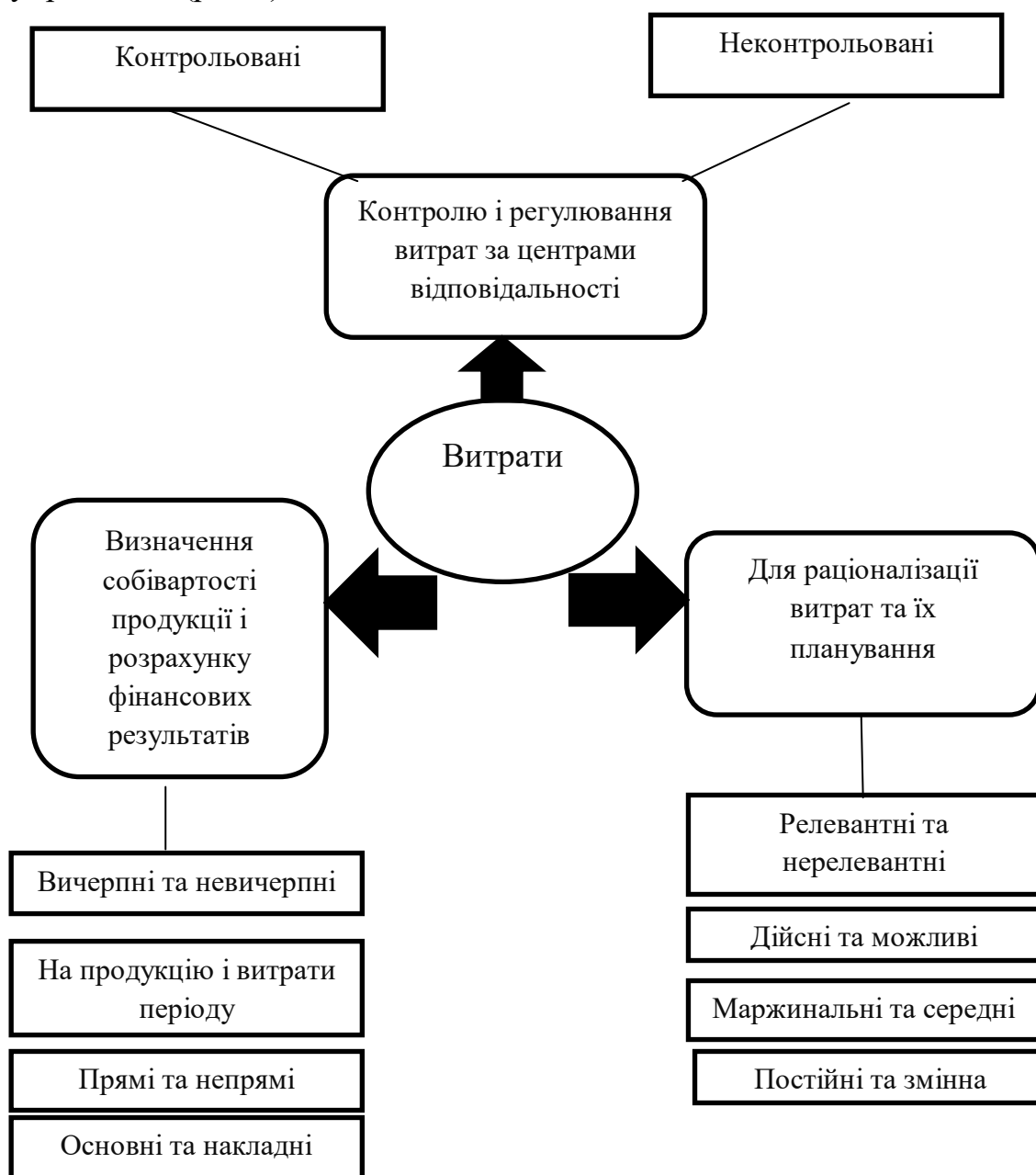

Рис.2 Класифікація витрат для досягнення цілей управління

Джерело: [9]

Дж. Фостер виділяє також види витрат за певними ознаками для цілей їх планування (таб.2).

Таблиця 2

Класифікація витрат за певними ознаками для цілей їх планування

Ознаки класифікації	Види витрат
За місцем виникнення витрат на підприємстві	- витрати по цехах; - дільницях;

	- цехах відповідальності; - структурних підрозділах.
За об'єктами господарської діяльності	- продукція; - роботи; - послуги.
За характером виробництва	- основне; - допоміжне.
За ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат	- постійні; - змінні.
За економічним змістом	- за елементами витрат.
За цільовим призначенням	- за статтями калькуляції.
За можливістю регулювання	- регульовані; - нерегульовані.
За видами діяльності	- витрати виробничої; - невиробничої; - промислової; - непромислової діяльності.
За єдністю складу	- одноелементні; - комплексні.
За терміном обчислення	- капітальні; - поточні.
Відносно чинних норм	- нормовані; - ненормовані.

Джерело: [12]

Наведені підходи щодо групування витрат є схожими та покликані вирішити переважно одні і ті самі завдання. За цими підходами, витрати групуються лише для реалізації окремих цілей та завдань управління. При цьому виділяються тільки окремі види витрат та залишаються поза увагою інші види витрат.

В управлінні ж багатосторонньою діяльністю підприємства використовується класифікація витрат за різноманітними ознаками. Зокрема, при прийнятті управлінських рішень, при аналізуванні витрат, при визначенні собівартості одиниці продукції, фінансових результатів та ефективності діяльності, при формуванні цінової політики, при вкладанні коштів у різноманітні проекти тощо.

Дослідивши існуючі у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі класифікації витрат, нами запропонована класифікація витрат за різними класифікаційними ознаками (рис.3).

Рис.3 Класифікація витрат

Джерело: [розроблено авторами]

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, важливе місце в управлінні підприємством займає обґрунтована класифікація витрат, яка є дуже важливою для розуміння того, як ними управляти. За таких умов, необхідною є класифікація видів витрат за такими критеріями, які якнайповніше відображатимуть та характеризуватимуть різні сторони діяльності підприємства, що сприятиме глибшому розумінню призначення та функціональної ролі різних видів витрат в управлінні багатосторонньою діяльністю підприємства.

Література:

1. Вахрушина М.А. Бухгалтерский управленческий учет: Учеб. пособие / ВЗФЭИ. – М.: ЗАО “Финстатинформ”, 2010. – 399 с.
2. Гаркавенко С.С. Маркетинг: Підручник. – К.: Лібра, 2008. – 720 с.
3. Данилюк М.О., Лещій В.Р. Управління витратами на промислових підприємствах: Науково-практ. посібник. – Івано-Франківськ: ПП Супрун, 2006. – 172 с.
4. Друри К. А. Введение в управленческий и производственный учет: Пер. с англ. / Под ред. С.А. Табалиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2009. – 419с.
5. Довгаль Н.С., Чаюн І.Ю., Богославец Г.М. Економіка підприємства. Підручник /; за заг. ред. проф. Н.М. Ушакової. – К.: Київ. нац. тогр.-екон. ун-т, 2005. – 569 с.
6. Карпенко О.В. Управлінський облік: організація, методологія, методика викладання: Монографія. – Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2005. – 341 с.
7. Мельниченко Л.Ю. Системний підхід до управління витратами підприємства у ринковій економіці // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник Нац. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2009. – № 417. – С. 263–267.
8. Меренкова Л.О. Управління витратами підприємства в ринковій економіці: Автореф. дис. канд. екон. наук / Харківський державний економічний університет. – Харків, 2003 – 20 с.

9. Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 346 с.
10. Нападовська Л.В. Управлінський облік: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 450 с.
11. Приходько Н.С., Штепа Н.П. Собівартість продукції і її аналіз // Торгівля, комерція, підприємництво: Зб. наук. праць Львівської комерційної академії. – Львів: вид-во Львівської комерційної академії, 2009. – С. 341.
12. Фостер Дж., Хорнген Ч. Бухгалтерський учет: управленческий аспект. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 415с.
13. П(С)БО 16 “Витрати”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.